

ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ЗАКОНОДАВСТВА

ЕКОНОМІКА ТА ПРАВО
ECONOMICS AND LAW

THE QUESTION OF THE CORRELATION OF ECONOMIC LEGISLATION WITH OTHER BRANCHES OF LEGISLATION

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.01.046>

УДК 346.7 : 330.341.1

Ольга РОЗГОН, канд. юрид. наук, доц., провідний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна

 orcid.org/0000-0001-6739-3927

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ НА ТЕХНОЛОГІЮ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ І ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

Ключові слова: технологія, захист права інтелектуальної власності, об'єкт правового регулювання, способи захисту прав, договір, цивільне право, господарське право

Розглянуто технологію як об'єкт правового регулювання та виділено способи захисту порушених прав на технологію. Визначено, що технологію можна розглядати як об'єкт цивільно-правових і господарсько-правових відносин. Водночас технологія не є об'єктом права інтелектуальної власності, оскільки вичерпний перелік об'єктів інтелектуальної власності надано у ст. 420 Цивільного кодексу України. Однак об'єктом технології можуть бути об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема об'єкти промислової власності). У статті підкреслено, що процес передавання технологій та її складових, що передаються, обов'язково оформлюються через укладення договору трансферу технологій. Зазначено, що оскільки серед істотних умов договору про трансфер технологій є відповідальність сторін за порушення умов договору та порядок вирішення спірних питань стосовно виконання умов договору, то у разі порушення умов договору можуть застосовуватися загальні способи захисту учасників договірних відносин у сфері трансферу технологій. Підкреслено, що технологія — це об'єкт правового регулювання, окремі складові якого наділені правовим статусом інших об'єктів цивільно-правового регулювання, тому в разі порушення прав інтелектуальної власності на технологію застосовують як загальні, так і спеціальні способи захисту прав на технологію.

Постановка проблеми. Як свідчать результати економічного розвитку провідних країн світу, головним рушієм їх зростання є науково-виробничий потенціал, заснований на широкому використанні передових технологій, втілених у виробничу сферу економіки. Масове поширення цього явища і гарантованість настання визначених ним наслідків не залишають нашій країні якихось інших шляхів зростання

Цитування: Розгон О. Способи захисту порушених прав на технологію: цивільно-правовий і господарсько-правовий аспекти. *Економіка та право*. 2024. № 1. С. 46—59. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.01.046>

та подальшого вдосконалення. Окреслена проблематика покладає на державу та юридичну науку обов'язок розробити та запровадити окремі спеціальні засоби захисту прав суб'єктів і учасників відносин, пов'язаних із обігом технологій, та реалізувати у правовій системі України дієві механізми їх реалізації [1].

Фіксація та опосередкування відносин інноваційного характеру через запровадження низки типових договорів із певними вимогами до суб'єктів інноваційних відносин, необхідні для забезпечення прозорості таких відносин, які складаються на кожній стадії інноваційного циклу і додаткового юридичного захисту національної сторони відносин трансферу технологій.

У такі договори можна закласти вимогу законодавця відповідати певним критеріям із метою забезпечення прозорості інноваційних відносин між суб'єктами та реалізувати прагнення держави щодо ефективності надання засобів державної підтримки саме суб'єктам, які реалізують таку підтримку для удосконалення інноваційної діяльності з отриманням позитивного суспільно-економічного ефекту. Зазначені вимоги мають акцентувати увагу на таких критеріях, як-то безпечність інновації, рівень новизни, ризиковість інноваційної діяльності, захист прав інтелектуальної власності, захист прав на отримання роялті тощо [2, с. 11].

Розвиток внутрішнього ринку передбачає усунення обмежень на свободу пересування і спотворення конкуренції, водночас створюючи середовище, сприятливе для інновацій та інвестицій. У цьому контексті захист інтелектуальної власності є важливим елементом успіху внутрішнього ринку. Захист інтелектуальної власності важливий не лише для сприяння інноваціям і творчості, але й для розвитку зайнятості та підвищення конкурентоспроможності [3]. З них найбільший інтерес для ринку становлять актуальні інновації та передові технології.

Захист прав інтелектуальної власності — це система заходів, спрямованих на перешкодження або припинення порушення прав інтелектуальної власності, а також їх відновлення [4, с. 65]. Захист прав інтелектуальної власності на технології, що передаються — одне з найбільш дискусійних питань стратегій у сфері трансферу технологій. Оскільки права інтелектуальної власності в сучасному економічному розвитку є надто економічно і політично зна-

чушими, а також — надто суперечливими. До того ж права інтелектуальної власності є не лише невід'ємним аспектом правового регулювання передачі технологій [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій за обраною темою свідчить, що вивченням теоретико-методологічної та практичної сутності захисту порушених прав, зокрема прав інтелектуальної власності на технології та способів такого захисту, займалися багато вчених.

Із розвитком *права інтелектуальної власності* серед вчених особлива увага приділяється питанню *захисту прав на технологію* через порушення майнових та особистих немайнових прав розробника (творця) технології або іншого суб'єкта господарювання під час передачі прав на неї.

Д.І. Адамюк установив співвідношення технології з іншими суміжними поняттями [6]. А.В. Омельченко визначив правове регулювання діяльності у сфері трансферу технологій в Україні [7]. Б.М. Падучак розглянув технологію як об'єкт цивільно-правових відносин [8, 9]. Ю.М. Жорнокуй та І.В. Подрез-Ряполова аналізували об'єкти права інтелектуальної власності (або права на них) через об'єкти венчурного інвестування інноваційної діяльності [10], а О.М. Давидюк визначав технологію як об'єкт господарсько-правового регулювання [11].

А.С. Штефан проаналізувала цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав [12], О.О. Кот запропонував підхід до юридичних наслідків кваліфікації способу захисту як загального чи спеціального в контексті правозастосовної практики [13]. О.М. Давидюк визначив систему засобів захисту і поновлення порушених прав на технологію через господарсько-правовий аспект [1].

А.П. Стасів проаналізував цивільний договір як правовий регулятор відносин щодо створення та реалізації інновацій [14]. С.В. Холявка здійснила дисертаційне дослідження щодо цивільно-правових договорів у сфері інноваційної діяльності [15].

Однак має місце низка ще не розв'язаних питань, пов'язаних із відсутністю єдиного погляду на технологію та способи захисту порушених прав на технологію через цивільно-правовий і господарсько-правовий аспекти.

Метою статті є визначення способів захисту порушених прав на технологію в межах цивільного та господарського права. Для до-

сягнення цієї мети необхідно вирішити такі взаємопов'язані **завдання**: 1) охарактеризувати категорію «технологія»; 2) систематизувати наявні способи захисту порушених прав на технологію в цивільно-правовому та господарсько-правовому аспектах.

Для здійснення наукових пошуків було використано комплекс загально-наукових та спеціальних **методів дослідження**. На основі аналізу низки наукових публікацій, що стосуються специфіки способів захисту порушених прав на технологію в межах цивільного та господарського права із застосуванням методів аналізу та синтезу, було розкрито недоліки регулювання їх діяльності та перспективність для захисту порушених майнових та особистих немайнових прав розробника (творця) технології або іншого суб'єкта господарювання під час передачі прав на неї. Використання методу типології (систематизації, класифікації на основі загальних ознак і властивостей) дав змогу пошуку властивостей технології як об'єкта і способів захисту порушених прав на неї. Застосований у дослідженні метод альтернатив дав можливість критично оцінити положення нормативно-правових актів з позиції регулювання способів захисту порушених прав на технологію, зокрема в межах цивільного та господарського права.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в юридичній науці немає єдиного підходу до розуміння того, якими нормами чинного законодавства України має регулюватися «технологія».

Відповідно до п. 11 ст. 1 Закону України від 14.09.2006 № 143-V «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» технологія як об'єкт трансферу може бути представлена результатом науково-технічної діяльності, сукупністю систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень.

Технологія — це виражений в об'єктивній формі результат науково-технічної діяльності, який містить у тому чи іншому поєднанні винаходи, корисні моделі, промислові зразки та інші результати інтелектуальної діяльності (зокрема ноу-хау), які підлягають правовій охороні згідно з нормами цивільного законодавства, а також результати інтелектуальної власності, які не підлягають правовій охороні згідно з нормами цивільного законодавства

(технічні дані, інша інформація), і може бути технологічною основою практичної діяльності в цивільній та військовій сферах [8].

Згідно з п. 27 ст. 1 Закону України від 26.11.2015 № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність» науково-технічний (прикладний) результат — це отримані під час проведення прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок нові або істотно вдосконалені матеріали, продукти, процеси, пристрої, технології, системи, нові або істотно вдосконалені послуги, введені в дію нові конструктивні чи технологічні рішення, завершені випробування, розробки, що впроваджені або можуть бути впроваджені в суспільну практику. Науково-технічний (прикладний) результат може існувати у формі ескізного проекту, експериментального (дослідного) зразка або його діючої моделі, конструкторської чи технологічної документації на науково-технічну продукцію, дослідного зразка, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів тощо.

Нині технологія є вагомим результатом інтелектуальної творчої діяльності людини. У Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» технологія отримує законодавче визначення і стає об'єктом трансферу технологій (передача), що оформлюється через укладання двосторонніх або багатосторонніх договорів цивільно-правового характеру. Крім категорії технології, зазначений Закон надає тлумачення об'єктів технології (п. 6, ст. 1) [16 с. 188].

Відповідно до п. 6 ст. 1 цього Закону, об'єкт технології — наукові та науково-прикладні результати, об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема винаходи, корисні моделі, твори наукового, технічного характеру, комп'ютерні програми, комерційні таємниці), ноу-хау, в яких відображені перелік, строки, порядок і послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації та зберігання продукції, надання послуг.

Винахід — це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології (технічне або технологічне рішення практичної задачі у будь-якій галузі промисловості чи іншій сфері суспільно корисної діяльності людини), що відповідає умовам патентоздатності: 1) є новим; 2) має винахідницький рівень;

3) є промислово придатним і визнаним винаходом компетентним державним органом.

Об'єктом винаходу, відповідно до Закону України від 15.12.1993 № 3687-ХІІ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», є: продукт, пристрій, речовина, технологія (процес, спосіб), нове застосування продукту чи технології, а також мікробіологічні процеси (штами мікроорганізмів разом із технологією їх культивування; культури клітин рослин і тварин). У деяких країнах до об'єктів винаходу належать також такі мікробіологічні об'єкти, як культури клітин людини (нові види мутуючих клітин) та очищені гени чи їх сукупність [4, с. 23—24].

Продукт як об'єкт технології — це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини, будь-який штучно створений предмет. Таким продуктом, зокрема, є: пристрій, речовина, механізм, система взаємоактивних пристроїв, споруда, виріб, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин тощо.

Процес (спосіб) як об'єкт технології — це дія або сукупність дій (прийомів), виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об'єктів у певній послідовності або з дотриманням певних правил. Таким процесом, зокрема, є виготовлення, обробка, переробка продукту і контролювання його якості, перетворення речовини, енергії, даних, вимірювання параметрів, діагностування, лікування, керування процесом, який є об'єктом технології [17, с. 122].

Корисна модель — це результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології, який відповідає умовам патентоспроможності: 1) є новим; 2) є промислово придатним. За рівнем внеску в науку і техніку корисні моделі є значно нижчими за винаходи, проте із внесенням змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», що відбулось після ухвалення чинного Цивільного кодексу України від 16.01.2003 (далі ЦК України), корисні моделі, по суті, стали «малими винаходами», оскільки об'єкти корисних моделей ті ж самі, що й об'єкти винаходів (раніше це були лише конструктивні виконання пристроїв) [4, с. 24].

У ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» наведено формулювання поняття «технологія», що свідчить на користь того, що об'єктом венчурного інвестування інноваційної діяльності слід визнавати об'єкти права

інтелектуальної власності (або права на них), що допоможе у чіткому розумінні сутності відносин із розробки та впровадження у сфері національної економіки різних інноваційних товарів, послуг тощо [10].

Об'єкти права інтелектуальної власності є найважливішими та визначальними складовими елементами технології. Без їх наявності просто неможливо було б говорити про існування нових конкурентоздатних технологій. Оскільки в будь-якому випадку створення певних винаходів або навіть відкриття в умовах ринкової економіки буде спрямоване лише на одне — досягнення певного прибутку [18, с. 137].

Ю.М. Жорнокуй і І.В. Подрез-Ряполова вважають, що основними об'єктами інтелектуальної власності, які є вихідним матеріалом для інноваційної діяльності, є об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ноу-хау). А інноваційний продукт є лише результатом виробничої діяльності (вторинним, похідним об'єктом), коли вже існує об'єкт (об'єкт права інтелектуальної власності), на який отримано охоронний документ [10].

О.М. Давидюк визначає технологію як синтезований об'єкт права інтелектуальної власності, в основу якого покладено систему окремих базових її елементів, що за рахунок спроможності функціонально втілюватись у виробничий процес, набуває якостей інноваційного продукту, особливого роду нематеріального активу, об'єкта господарського обороту і дає змогу визначити її як об'єкт господарсько-правового регулювання [11, с. 63]. Погоджуємося з О.М. Давидюком, що технологія — це складний (синтетичний) об'єкт правового регулювання, окремі складові якого наділені правовим статусом інших об'єктів цивільно-правового та господарсько-правового обороту. І вона може існувати як матеріальне втілення. А певні форми матеріального втілення технології можуть бути використані в господарському обороті як окремі матеріальні (майнові) об'єкти господарських правовідносин [19, с. 7—47].

Іншу думку висловлює Б.М. Падучак: технологію як об'єкт цивільних прав можна розглянути за аналогією з категорією «складна річ». Так, згідно зі ст. 188 ЦК України, «якщо кілька речей утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням, вони вважаються однією річчю (складна річ)». Зазначене положення цілком може бути засто-

соване і до технології та її складових. Оскільки складна річ розглядається як одна єдина, то її власник наділений трьома правомочностями власника — володіння, користування і розпорядження річчю. Однак технологія як складний об'єкт за своєю суттю не є річчю, оскільки вона — результат розумової діяльності. Тому на неї не поширюються правомочності власника як володільця речовими правами [8].

Д.І. Адамюк вважає, що технологія є складним нематеріальним об'єктом. Зазначимо, що і в п. 10 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» законодавець ніби також визнає складний характер технології, надавши визначення не лише поняттю технології, але й її складової. Так, складова технології — це частина технології, де відображено окремі елементи технології у вигляді наукових і науково-прикладних результатів, об'єктів права інтелектуальної власності, ноу-хау. Наприклад, певна технологія зварювання може становити (тобто об'єктом технології) винахід або ноу-хау (охороняється ідея), або науково-технічну документацію (охороняється послідовність тексту, креслення (об'єкт авторського права), проте не ідея). Тобто технологія може бути повністю втілена в одному визначеному об'єкті. Однак технологія переробки твердих побутових відходів із використанням плазмотрону вміщує декілька винаходів і корисних моделей, ноу-хау, науково-технічну документацію. Отже, технологію можна «розкомплектувати» на певні складові, кожна з яких містить окремі елементи технології. Під час підготовки договорів про трансфер технологій у предметі договору має бути чітко визначено, в якому одиничному об'єкті втілено технологію або які є складові технології, якщо таких об'єктів декілька [6].

Суб'єкти трансферу технологій зазначені у ст. 3 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». У ч. 1 цієї статті перелічені суб'єкти, які є суб'єктами публічно-правової сфери трансферу технологій, оскільки простежується публічний інтерес. У ч. 2 цієї статті зазначені суб'єкти, які є суб'єктами як публічно-правової, так і приватно-правової сфери трансферу технологій. Це підприємства, наукові установи, заклади вищої освіти (або ЗВО), організації (юридичні особи, створені при ЗВО: дослідницькі та інноваційні центри, Центр транс-

феру технологій, наукові парки, технопарки), бізнес-інкубатори, юридичні особи, які здійснюють впровадження інновацій, що створені самим підприємством або передані іншими суб'єктами господарювання, стартапи, малі підприємства. На наше переконання, суб'єкти, визначені у ч. 3 цієї статті, є суб'єктами приватно-правової сфери трансферу технологій.

Варто підтримати позицію А.П. Стасіва, який зазначив, що цивільний (цивільно-правовий) договір як «регулятор» інноваційних відносин, опосередковує всі можливі сегменти їх виникнення, реалізації, зміни чи припинення. На думку автора, інноваційні відносини в межах своєї приватноправової складової охоплюють як майнові, так і немайнові відносини, пов'язані з майновими. Зокрема, предметом приватноправового регулювання цивільного договору у сфері інноваційних відносин є: відносини у сфері права інтелектуальної власності та пов'язані з ними інформаційні відносини; організаційні відносини, спрямовані на впорядкування правових зв'язків між учасниками інноваційних відносин; майнові відносини щодо створення та реалізації інновацій [14, с. 301].

Цивільно-правовий договір перестав виконувати лише функцію юридичного факту як підстави виникнення правовідносин, самого правовідношення та документа, а також займає важливе місце в архітектурі джерел правового регулювання інноваційної діяльності. Договір є джерелом правового регулювання локального характеру, ефективним правовим засобом визначення прав та обов'язків сторін, зокрема у сфері інноваційної діяльності. Відповідно, якщо певний цивільно-правовий договір (незалежно від того, поійменованний чи ні) є підставою для розробки нового конкурентоздатного продукту, трансферу технологій, інвестиційного фінансування наукових досліджень чи іншим чином опосередковує динаміку інноваційної діяльності, то його слід відносити до договорів інноваційного характеру [15, с. 62].

Законодавство про трансфер технологій має комплексний та міжгалузевий характер, а норми права та законодавства про трансфер технологій варто розглядати як міжгалузеві утворення у системі українського права та законодавства, які перебувають на стадії формування комплексного міжгалузевого інституту відповідно до права і законодавства України.

Особливості такого інституту полягають у тому, що його не можна вважати складовою частиною якої-небудь конкретної галузі права та законодавства, оскільки вони містять норми різних галузей права і законодавства. Тому право та законодавство про трансфер технологій можна вважати інститутом права і законодавства України загалом [7].

Відносини, які виникають під час трансферу технологій, мають двоякий характер. З одного боку, вони регулюються нормами цивільного права. З іншого — їм притаманні риси публічно-правового характеру, що відображається у процесі регулювання захисту від недобросовісної конкуренції у цій сфері. Публічно-правове регулювання цих відносин проявляється під час закріплення обмежувальних умов, які заборонено передбачати в договорах про трансфер технологій. Недійсність договорів про трансфер технологій, що містять певні обмежувальні умови, повинна бути прямо встановлена законом [9, с. 56].

Трансфер технологій може відбуватися за допомогою договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на технологію та/або її складові, що створені у процесі виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, з урахуванням вимог ст. 19 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Згідно зі ст. 23 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» кошти, отримані у результаті трансферу технологій, створених за рахунок бюджетних коштів (у вигляді періодичних та/або разових виплат (роялті)), майнові права на які має організація-розробник згідно зі ст. 11 цього Закону, підлягають використанню організацією-розробником для виплати винагороди авторам технологій та/або об'єктів права інтелектуальної власності, для розвитку інноваційної діяльності та трансферу технологій організації, зокрема оплати закордонно-го патентування.

Майнові права інтелектуальної власності на технології, що створені за рахунок державних коштів, повинні належати безпосередньо організаціям — виконавцям наукових досліджень, у результаті яких було створено технології (державним підприємствам, установам та ор-

ганізаціям). Водночас держава має право обмежити майнові права на використання та розпорядження технологіями лише у випадках, коли: 1) технології належать до сфери національної безпеки та оборони держави, а також до сфери захисту здоров'я населення; 2) технології є необхідними для виконання державних функцій або визнано такими, що повинні бути використані в публічних інтересах; 3) держава бере на себе фінансування робіт щодо доведення технологій до стадії промислового застосування (включно з виготовленням дослідної партії).

У разі закріплення майнових прав на технології за організаціями-виконавцями наукових досліджень головний розпорядник бюджетних коштів повинен мати право безоплатно використовувати ці результати на умовах невиключної ліцензії із метою виконання робіт або здійснення поставок продукції для державних потреб, необхідних для виконання державних функцій.

Державні підприємства, установи та організації, яким належать майнові права на такі технології, мають право самостійно розпоряджатися цими правами, якщо інше не встановлено законом. Вони мають право укласти договори про трансфер технологій, зокрема договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, ліцензійний договір або інший вид договору, який містить елементи договору про передання виключних майнових прав або ліцензійного договору.

Водночас праволодільці майнових прав інтелектуальної власності на технології, які створені за рахунок державних коштів, зобов'язані здійснювати їх впровадження (обов'язок практичного застосування) [9, с. 212—213].

Майнові права на технологію та/або її складові, створені у процесі виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, належать установам, організаціям і підприємствам — виконавцям цих робіт відповідно до ЦК України, крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 11 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Майнові права на технологію та/або її складові, створені у процесі виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, передаються установами, організаціями

та підприємствами-виконавцями органам державної влади, Національній академії наук України та галузевим академіям наук, які здійснюють фінансування зазначених науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, з урахуванням положень Цивільного кодексу України, якщо технологію та/або її складові віднесено до державної таємниці та в інших випадках, визначених законом.

Майнові права на технології, створені за бюджетні кошти, можуть передаватися для використання на території іноземних держав у порядку, визначеному Законом України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Кожна зі сторін договору трансферу технологій зобов'язана належно виконувати взяті на себе договірні зобов'язання [20].

Порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання), що тягне за собою негативні наслідки для сторони, яка допустила таке порушення. Невиконання зобов'язань має місце тоді, коли сторони взагалі не вчиняють дій, які становлять зміст зобов'язання (не виконують науково-дослідні роботи тощо), або не утримуються від певних дій, хоча за змістом зобов'язання повинні були утримуватися від їхнього вчинення [15, с. 103].

Дії щодо виконання договірних зобов'язання повинні точно відповідати всім умовам договору або вимогам законодавства, а за їх відсутності — вимогам, що висуваються, зокрема, звичаям ділового обороту, правилам етики тощо, вчинятися на засадах добросовісності, розумності та справедливості [21, с. 52].

У ст. 19 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» серед істотних умов договору про трансфер технологій зазначено відповідальність сторін за порушення умов договору та порядок вирішення спірних питань стосовно виконання умов договору. Тому в разі порушення прав сторін, умов договору можуть бути застосовані певні способи захисту таких прав.

Сторона у зобов'язанні може бути звільнена від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або обставин непереборної сили. Також сторони можуть передбачити у договорі способи захисту поруше-

них прав та інтересів, або встановити порядок вирішення спору (наприклад, третейське застереження) [15, с. 52].

Взагалі засоби (способи) захисту прав на технологію за джерелом їх походження можна поділити на ті, які передбачені чинним законодавством України, а також ті, які можуть бути визначені сторонами під час укладання договорів, спрямованих на розроблення, втілення чи передавання прав на технологію [19, с. 7].

Оскільки технологія — це об'єкт правового регулювання, окремі складові якого наділені правовим статусом інших об'єктів цивільно-правового та господарсько-правового обороту, то можемо розмірковувати і над способами захисту прав на технологію за цивільно-правовим і господарсько-правовим регулюванням.

Відповідно до ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом, чи судом, у визначених законом випадках.

Водночас, згідно зі ст. 20 Господарського кодексу України від 16.01.2003 (далі ГК України), кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Порядок захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначається цим Кодексом, іншими законами. І серед перелічених у ст. 20 способів немає договору. Так, О.О. Кот зазначає, що ГК України фактично позбавив учасників господарських зобов'язань можливості у своєму договорі встановлювати особливі способи захисту прав, які не передбачені ГК України або іншим законом. Інакше слід оцінювати місце та роль договору в цивільних правовідносинах. Відповідно до положень ст. 16 ЦК України сторони договору можуть встановлювати у його тексті особливі способи захисту своїх прав. Це положення цілком відповідає принципам свободи договору і підприємницької діяльності, які є одними з найголовніших приватноправових принципів у разі побудови ринкової економіки та стабільного економічного обороту.

Отже, розглянемо концептуальну різницю правового регулювання інституту захисту прав за ЦК України і ГК України. За ЦК України, сторони можуть у договорі встановити будь-які способи захисту своїх прав, що не будуть суперечити закону. Згідно ж із ГК України для застосування будь-якого способу захисту пору-

шеного права цей спосіб повинен не тільки передбачатися в законі, а й дублюватися в тексті договору, укладеного між сторонами. Ще однією відмінністю ЦК України від ГК України у розрізі інституту захисту порушених прав є можливість застосування заходів оперативного впливу згідно із вказівкою закону (навіть за відсутності будь-яких положень із цього приводу в тексті договору) [22].

За ст. 15 ЦК України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання, а також на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

Способи захисту цивільних прав визначають як: дії фактичного чи юридичного характеру, що можуть бути спрямовані на попередження або припинення порушення цивільного права та інтересу, усунення наслідків таких порушень, а також на відновлення, виникнення, зміну, припинення або здійснення цивільних прав у разі їх порушення [23, с. 22]; нормативно визначені заходи, які особа, права чи охоронювані законом інтереси якої порушено, має право застосовувати з метою відновлення порушених прав і припинення дії, що порушує такі права; нормативно визначений інструментарій, використання якого дозволяє досягнути мети захисту [24, с. 36—37]; будь-які засоби правового впливу на поведінку порушника з метою припинення правопорушення та мінімізації його негативних наслідків, тоді як заходи відповідальності мають здебільшого майновий характер і передбачають покладення на правопорушника додаткового обов'язку [25].

Виділяють загальні способи захисту, які застосовуються судом для захисту цивільного права чи охоронюваного законом інтересу (ч. 2 ст. 16 ЦК України), та спеціальні способи захисту, передбачені законом саме для прав інтелектуальної власності, зокрема такі способи захисту передбачені у ст. 432 ЦК України [4, с. 70].

О.О. Кот запропонував такий підхід до юридичних наслідків кваліфікації способу захисту як загального чи спеціального в контексті правозастосовної практики:

1) характер способу захисту, як-то загальний чи спеціальний, має значення і повинен використовуватися винятково під час вирішення конкретного спору, оскільки впливає на виявлення належного способу захисту порушеного права. Метою виокремлення цих способів

є визначення серед декількох можливих чи обраних уповноваженою особою належного та ефективного для захисту конкретного порушеного суб'єктивного права, з урахуванням особливостей конкретних спірних матеріальних правовідносин, що і є критерієм для цієї класифікації;

2) уповноважена особа для захисту свого права може застосувати будь-який спосіб захисту за умови, що застосування спеціального способу захисту не виключає одночасного застосування загального способу захисту;

3) якщо має місце конкуренція спеціальних способів захисту внаслідок того, що для захисту конкретного суб'єктивного права можливе використання декількох способів захисту, застосуванню підлягає той із них, який відповідає особливостям спірних матеріальних правовідносин [13].

На думку А.С. Штефан, жоден із загальних способів захисту не може застосовуватися до всіх без винятку цивільних прав. Серед іншого, для захисту авторських або суміжних прав, як і для захисту особистих немайнових прав, часто неможливо застосувати такий «універсальний» спосіб захисту, як виконання обов'язку в натурі [12, с. 41—42].

Обрання способу захисту залежить від змісту порушеного права на технологію і правових наслідків його порушення.

За ст. 5 Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 № 1618-IV, здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи й інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором. У разі, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного чи оспореного права, свободи або інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

Способи захисту суб'єктивних прав інтелектуальної власності мають цілу низку родових ознак, які властиві й відповідним заходам відповідальності. Так, вони визначаються санкціями правових норм, реалізуються в охоронних правовідносинах, підставою виникнення яких є факт протиправної поведінки особи. Їх застосування тягне за собою негативні для правопорушника наслідки. Спільною є також

головна мета застосування — захист законних інтересів особи, суб'єктивні права якої були порушені [26, с. 154].

Особливістю є те, що право на захист виникає не лише на підставі завершеного факту порушення прав, а вже на етапі, коли порушення як такого ще немає, але створюється реальна загроза щодо його вчинення. Загрозою порушення прав інтелектуальної власності є дії, які неминуче призведуть до вчинення порушення цих прав, натомість припинення дії, що створює загрозу порушення прав інтелектуальної власності, допомагає запобігти виникненню негативних наслідків для суб'єкта цих прав. Дія, що створює загрозу порушення прав інтелектуальної власності, ще не є правопорушенням як таким, однак формує підґрунтя для нього, породжує реальну можливість його вчинення [27, с. 90].

Прикладом таких дій є підготовка до виготовлення виробів із застосуванням запатентованої технології без дозволу власника патенту. Порушенням буде вже завершений факт виготовлення, однак ще на стадії підготовки власник патенту має право на захист своїх прав.

Особливістю захисту прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок є те, що захист цих прав надається від будь-якого несанкціонованого використання, незалежно від того, чи діяв порушник добросовісно (наприклад, технологія, аналогічна запатентованій, була створена внаслідок власних творчих зусиль порушника). Після публікації про реєстрацію винаходу, корисної моделі, промислового зразка власник прав має право забороняти будь-яке несанкціоноване використання, крім випадків обмеження цих прав, передбачених законом. [4, с. 66-79].

Не менш поширеним є поділ цивільно-правових способів (засобів) захисту на речово-правові та зобов'язально-правові [28].

На жаль, чинне законодавство майже не визначає спеціальних засобів (способів) захисту чи засобів відновлення порушених прав суб'єктів трансферу технологій. Але складний «синтетичний» характер технології свідчить про можливість застосування загальної системи прийомів захисту, які передбачені для всіх без винятку суб'єктів цих відносин. Так, у межах цивільного права можна виділити:

- речово-правові спеціальні способи захисту права власності від порушень, не пов'язаних

із володінням (позов про заборону дій, що порушують право власності, — ч. 2 ст. 386 ЦК України; ввідикаційний позов — ст. 387—390 ЦК України; позов про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження своїм майном — ст. 391 ЦК України; позов про визнання права власності — ст. 392 ЦК України);

- інші спеціальні способи захисту права власності від порушень, не пов'язаних із володінням (визнання незаконним правового акта, що порушує право власності, — ст. 393 ЦК України; відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, будинку, інших будівель у зв'язку зі зниженням їх цінності, — ст. 394 ЦК України) [1].

За ст. 611 ЦК України, у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від нього, якщо це встановлено договором чи законом, або розірвання договору; 2) зміна умов зобов'язання; 3) сплата неустойки; 4) відшкодування збитків і моральної шкоди.

Існує низка випадків, коли дійсна шкода, заподіяна суб'єкту порушеного права, не обмежується цією категорією витрат. Так, у разі порушення прав на знаки для товарів і послуг чи комерційне найменування важливою складовою шкоди є втрата репутації компанії, спричинена появою на ринку неякісних підробок. Оцінювати таку шкоду, з огляду на розмір витрат, які компанія здійснює для відновлення довіри споживачів, не можна. По-перше, розмір таких витрат не завжди відображає розмір заподіяної шкоди. По-друге, репутація компанії є її нематеріальним активом, який може бути оцінений у грошовому еквіваленті. За таких умов єдиним прийнятним виходом із ситуації здається розширене тлумачення першої складової реальних збитків, закріплених ч. 2 ст. 22 ЦК України.

У ч. 2 ст. 22 ЦК передбачені такі складові збитків: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Збитки, заподіяні порушенням прав інтелектуальної власності, часто проявляються й у формі упущеної вигоди, тобто тієї матеріальної вигоди, яку правовласник мав би отримати, якби правопорушення не відбулося. Використовують три методи визначення упущеної вигоди: 1) через обчислення прибутку правопорушника, отриманого внаслідок незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності; 2) через визначення передбачуваного прибутку правоволодільца з урахуванням його технічних і фінансових можливостей, а також становища на ринку — застосовується лише у разі, коли правоволоділець самостійно використовує охоронюваний об'єкт; 3) через розрахунок звичайного розміру винагороди, яку міг би отримати «середньостатистичний» правоволоділець в аналогічних умовах. Водночас останній варіант не завжди допускається судами — нерідко від позивачів вимагають докази того, що зазначена ними винагорода реально могла бути отримана у разі відсутності порушення [29].

У справах про захист прав інтелектуальної власності не можуть бути заявлені збитки, заподіяні знищенням або пошкодженням речі, оскільки пошкодження чи знищення предмета матеріального світу, у якому втілений об'єкт інтелектуальної власності, не розглядається як порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності. Так, відповідно до ч. 2 ст. 22 ЦК України, у разі порушення права інтелектуальної власності реальні збитки можуть мати місце лише у формі витрат, які особа здійснила або мусить здійснити для відновлення свого порушеного права [25].

У межах господарського права, згідно зі ст. 217 ГК України, встановлено, що у сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції та адміністративно-господарські санкції.

Окремі складові технології як об'єкта правового регулювання мають правовий статус інших об'єктів цивільно-правового обороту, серед них є об'єкти права інтелектуальної власності, конфіденційна інформація, ноу-хау, інновації та інші об'єкти. Вхідження зазначених елементів до складу технології передбачає можливість для учасників трансферу технологій використати спеціальні засоби захисту прав від можливого їх порушення, а також засоби за-

хисту і відновлення вже порушених прав, що передбачені відповідними спеціальними галузевими актами законодавства.

Оскільки технологія може існувати у матеріальному втіленні як система устаткування та механізмів, поєднаних як технологічна лінія та/або експериментальне конструювання, то така специфіка зумовлює можливість використання речово-правових і зобов'язально-правових засобів захисту прав і законних інтересів учасників відносин у сфері трансферу технологій.

До засобів (способів) захисту та відновлення порушених прав у сфері трансферу технологій, які можуть бути визначені сторонами у відповідному договорі, можуть належати такі: а) штраф, пеня, неустойка; б) гарантія; в) порука; г) закладок; д) застава; е) притримання. Інакше кажучи, усі засоби, що визначені положеннями глави 49 ЦК України [1].

Ст. 235 ГК України прямо передбачає, що за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції, тобто заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. Проте до порушника господарського зобов'язання можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, які прямо передбачені договором.

Усі перераховані засоби (способи) захисту і поновлення порушених прав можна назвати загальними, оскільки вони запропоновані для всіх без винятку господарсько-правових відносин, незалежно від їх спрямованості. Водночас вхідження до складу технології інших об'єктів, як, наприклад, об'єкти права інтелектуальної власності, зумовлює змогу використання спеціальних засобів захисту також. Їх можна охарактеризувати як «похідні», оскільки вони можуть бути використані винятково в тому разі, коли у складі технології є об'єкт права інтелектуальної власності, в межах захисту такої складової, а не технології загалом. О.М. Давидюк, проаналізувавши засоби (способи) захисту, встановлені законодавством у сфері інтелектуальної власності, зазначає, що: по-перше, усі вони не наділені навіть потенційною можливістю забезпечити повно-

цінний захист права на технологію чи поновити ці права у разі порушення з боку іншого суб'єкта; по-друге, — вони не зацікавили суб'єктів господарювання, переважно через дозвільний характер, пов'язаний із необхідністю отримувати спеціальні охоронні документи (патенти, свідоцтва тощо); по-третє, — вони є за своєю правовою природою цивільно-правовими і не відображають сутності господарських операцій суб'єктів господарювання, у межах яких і відбувається втілення технології [1].

Висновки. 1. Технологію можна розглядати як об'єкт цивільно-правових і господарсько-правових відносин. Технологія не є об'єктом права інтелектуальної власності, оскільки вичерпний перелік об'єктів інтелектуальної власності надано у ст. 420 ЦК України. Але об'єктом технології можуть бути об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема об'єкти промислової власності).

2. Процес передачі технології та її складових, що передаються, обов'язково оформлюються через укладення договору трансферу технологій. Тому в разі порушення умов договору можуть застосовуватися загальні способи захисту учасників договірних відносин у сфері трансферу технологій.

3. Технологія — це об'єкт правового регулювання, окремі складові якого наділені правовим статусом інших об'єктів цивільно-правового регулювання. А у разі порушення прав

інтелектуальної власності на технологію застосовують як загальні, так і спеціальні способи захисту прав на технологію.

4. Оскільки договори про трансфер технологій належать до групи цивільно-правових договорів, то відповідно у разі порушення договірних прав можуть застосовуватися загальні способи захисту учасників договірних відносин у сфері трансферу технологій. І в межах цивільних правовідносин найзатребуванішим буде відшкодування збитків через невиконання або неналежне виконання договору про трансфер технологій.

Перспективи подальших досліджень. Зрозуміло, що навіть за умови швидкої реалізації зазначених вище пропозицій, дослідження досвіду правового забезпечення застосування способів захисту порушених прав на технологію має продовжитися. Оскільки захист прав інтелектуальної власності на технологію нині є одним із дискусійних питань стратегій у сфері трансферу технологій, то найближчі наукові розвідки повинні зосередитися на подальшому, ретельнішому дослідженні спеціальних способів захисту прав інтелектуальної власності на технологію.

Статтю підготовлено у межах теми «Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів» (номер державної реєстрації 0120U10478).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Давидюк О.М. Система засобів захисту та поновлення порушених прав на технологію: господарсько-правовий аспект. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. № 1 (12). С. 62—66. <https://doi.org/10.31359/2309-9275-2019-12-1-62>
2. Гольєва Н.К. Удосконалення законодавства України про інноваційну діяльність: напрями, засоби та систематизація: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Національний юридичний ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків. 241 с.
3. Corrigendum to Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. *OJL* 157. 30.4.2004). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048R%2801%29> (дата звернення: 26.02.2024).
4. Інтелектуальна власність та патентознавство: підручник. За ред. П.М. Цибульова та А.С. Ромашко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка», 2021. 374 с.
5. Gutterman A., Erlich J. *Technology development and transfer*. Quorum Books, Westport, Conn, 1997. 215 p.
6. Адамюк Д.І. Поняття технології: встановлення змісту та співвідношення з іншими суміжними поняттями. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1. С. 34—41.
7. Омельченко А.В. Правове регулювання діяльності у сфері трансферу технологій в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 3. Ч. 1. С. 82—86. <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.3.1.14>
8. Падучак Б.М. Технологія як об'єкт цивільно-правових відносин. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 5 (49). С. 54—59.
9. Падучак Б.М. Трансфер технологій: цивільно-правовий аспект. Київ: НДІ ІВ НАПрНУ, 2012. 217 с.

10. Жорнокуй Ю.М., Подрез-Ряполова І.В. Об'єкт правовідносин у сфері венчурного інвестування інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2022. № 1 (37). С. 31—37. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-1\(37\)-4](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-1(37)-4)
11. Давидюк О.М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків, 2009. 222 с.
12. Штефан А. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 2. С. 41—51.
13. Кот О.О. Спеціальні способи захисту суб'єктивних цивільних прав. *Право України*. 2017. № 1. С. 91—100.
14. Стасів А.П. Цивільний договір — правовий регулятор відносин щодо створення та реалізації інновацій. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2022. Вип. 72. Ч. 2. С. 296—301.
15. Холявка С.В. Цивільно-правові договори у сфері інноваційної діяльності: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2023. 185 с.
16. Сімсон О.Е. Технологія як об'єкт права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми науки і практики цивільного, житлового та сімейного права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 91-річчю з дня народж. В.П. Маслова (м. Харків, 15 лют. 2013 р.)* Харків: Право, 2013. С. 188—192.
17. Сусліков Л.М., Студеняк І.П. Створення об'єктів інтелектуальної власності: Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 407 с.
18. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави. За заг. наук. ред. Задахайла Д.В. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 256 с.
19. Давидюк О.М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання. Харків: ФІНН, 2010. 176 с.
20. Падучак Б.М. Трансфер технологій: цивільно-правовий аспект. Київ: НДІ ІВ НАПрНУ, 2012. 217 с.
21. Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посіб. За ред. О.В. Дзери. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 912 с.
22. Кот О.О. Способи захисту сторін договору в приватному праві України. *Право України*. 2013. № 2. С. 203—210.
23. Янчук А.В. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав та інтересів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. КНУТШ. Київ, 2011. 220 с.
24. Андрейцева О.Б. Цивільно-правові способи захисту прав на об'єкти промислової власності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. КНУТШ. Київ, 2009. 221 с.
25. Кочкодан І.В. Система заходів цивільно-правової відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Юридические науки»*. 2013. Т. 26 (65). № 2—1 (Ч. 1). С. 274—281.
26. Ткачук А.Л. Значення вини у відносинах відповідальності за порушення договірних зобов'язань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2002. 236 с.
27. Бенедисюк І.М. та ін. Посібник для суддів з інтелектуальної власності. Київ: К. І. С., 2018. 424 с.
28. Скрипник В.Л., Білявська Є.Р. Загальні питання захисту права власності та інших речових прав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 176—178. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/39>
29. Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 17.04.2006 № 01-81847 «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на знаки для товарів та послуг (торговельну марку)». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_847600-06#Text (дата звернення: 26.02.2024).

Надійшла 26.02.2024

REFERENCES

1. Davydiuk O.M. Systema zasobiv zakhystu ta ponovlennia porushenykh prav na tekhnolohiiu: hospodarsko-pravovy aspekt. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*. 2019. No. 1 (12). P. 62-66. <https://doi.org/10.31359/2309-9275-2019-12-1-62> [in Ukrainian].
2. Holieva N.K. Udoskonalennia zakonodavstva Ukrainy pro innovatsiinu diialnist: napriamy, zasoby ta systematyzatsiia: dys. ... d-ra filosofii: 081 “Pravo”. Natsionalnyi yurydychnyi un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv. 241 p. [in Ukrainian].
3. Corrigendum to Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. *OJL* 157. 30.4.2004). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048R%2801%29>
4. Intelektualna vlasnist ta patentoznavstvo: pidruchnyk. Za red. prof. P.M. Tsybulova ta dots. A.S. Romashko. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho. Vyd-vo “Politekhnik”, 2021. 374 p. [in Ukrainian].
5. Guterman A., Erlich J. Technology development and transfer. Quorum Books, Westport, Conn, 1997. 215 p.
6. Adamiuk D.I. Poniattia tekhnolohii: vstanovlennia zmistu ta spivvidnoshennia z inshymy sumizhnymy poniattiamy. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*. 2015. No. 1. P. 34-41 [in Ukrainian].
7. Omelchenko A.V. Pravove rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii v Ukraini. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*. 2021. No. 3. Ch. 1. P. 82-86. <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.3.1.14> [in Ukrainian].
8. Paduchak B.M. Tekhnolohiia yak obiekty tsyvilno-pravovykh vidnosyn. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2009. No. 5 (49). P. 54-59 [in Ukrainian].
9. Paduchak B.M. Transfer tekhnolohii: tsyvilno-pravovy aspekt. Kyiv: NDI IV NAPrNU, 2012. 217 p. [in Ukrainian].

10. Zhornokui Yu.M., Podrez-Riapolova I.V. Obiekt pravovidnosyn u sferi venchurnoho investuvannia innovatsiinoi diialnosti. *Pravo ta innovatsii*. 2022. No. 1 (37). P. 31-37. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-1\(37\)-4](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-1(37)-4) [in Ukrainian].
11. Davydiuk O.M. Tekhnolohiia yak obiekt hospodarsko-pravovoho rehuliuвання: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kharkiv, 2009. 222 p. [in Ukrainian].
12. Shtefan A. Tsyvilno-pravovi sposoby zakhystu avtorskoho prava i sumizhnykh prav. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2009. No. 2. P. 41-51 [in Ukrainian].
13. Kot O.O. Spetsialni sposoby zakhystu subiektyvnykh tsyvilnykh prav. *Pravo Ukrainy*. 2017. No. 1. P. 91-100 [in Ukrainian].
14. Stasiv A.P. Tsyvilnyi dohovor — pravovyi rehulator vidnosyn shchodo stvorennia ta realizatsii innovatsii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya Pravo*. 2022. Iss. 72. Ch. 2. P. 296-301 [in Ukrainian].
15. Kholiavka S.V. Tsyvilno-pravovi dohovory u sferi innovatsiinoi diialnosti: dys. ... d-ra filosofii: 081 “Pravo”. Lvivskyi natsionalnyi un-t im. Ivana Franka. Lviv, 2023. 185 p. [in Ukrainian].
16. Simson O.E. Tekhnolohiia yak obiekt prava intelektualnoi vlasnosti. Aktualni problemy nauky i praktyky tsyvilnoho, zhytloвого ta simeinoho prava: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 91-richchiu z dnia narodzh. V.P. Maslova (m. Kharkiv, 15 liut. 2013 r.) Kharkiv: Pravo, 2013. P. 188-192 [in Ukrainian].
17. Suslikov L.M., Studeniak I.P. Stvorennia obektiv intelektualnoi vlasnosti: Navchalnyi posibnyk. Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU “Hoverla”, 2020. 407 p. [in Ukrainian].
18. Aktualni pytannia hospodarsko-pravovoho zabezpechennia innovatsiinoi polityky derzhavy. Za zah. nauk. red. Zadykhaila D.V. Kharkiv: Vydavets SPD FO Vapniarchuk N.M., 2006. 256 p. [in Ukrainian].
19. Davydiuk O.M. Tekhnolohiia yak obiekt hospodarsko-pravovoho rehuliuвання. Kharkiv: FINN, 2010. 176 p. [in Ukrainian].
20. Paduchak B.M. Transfer tekhnolohii: tsyvilno-pravovyi aspekt. Kyiv: NDI IV NAPrNU, 2012. 217 p. [in Ukrainian].
21. Zobiazalne pravo: teoriia i praktyka: navch. posib. Za red. O.V. Dzery. Kyiv: Yurinkom Inter, 1998. 912 p. [in Ukrainian].
22. Kot O.O. Sposoby zakhystu storin dohovoru v pryvatnomu pravi Ukrainy. *Pravo Ukrainy*. 2013. No. 2. P. 203-210. [in Ukrainian].
23. Yanchuk A.V. Vidshkoduvannia zbytkiv yak sposib zakhystu tsyvilnykh prav ta interesiv: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. KNUTSh. Kyiv, 2011. 220 p. [in Ukrainian].
24. Andreitseva O.B. Tsyvilno-pravovi sposoby zakhystu prav na objekty promyslovoi vlasnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. KNUTSh. Kyiv, 2009. 221 p. [in Ukrainian].
25. Kochkodan I.V. Systema zakhodiv tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti za porushennia prav intelektualnoi vlasnosti. *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V.I. Vernadskogo Seriya “Juridicheskie nauki”*. 2013. Vol. 26 (65). No. 2-1 (Ch. 1). P. 274-281 [in Ukrainian].
26. Tkachuk A.L. Znachennia vyny u vidnosynakh vidpovidalnosti za porushennia dohovirnykh zoboviazan: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Odesa nats. yuryd. akademiia. Odesa, 2002. 236 p. [in Ukrainian].
27. Benedysiuk I.M. ta in. Posibnyk dlia suddiv z intelektualnoi vlasnosti. Kyiv: K. I. S., 2018. 424 p. [in Ukrainian].
28. Skrypnyk V.L., Biliavska Ye.R. Zahalni pytannia zakhystu prava vlasnosti ta inshykh rechovykh prav. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. No. 4. P. 176-178. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/39> [in Ukrainian].
29. Ohliadovi lyst Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 17.04.2006 No. 01-81847 “Pro praktyku zastosuvannia hospodarskymy sudamy zakonodavstva pro zakhyst prav na znaky dlia tovariv ta posluh (torhovelnu marku)”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_847600-06#Text [in Ukrainian].

Received 26.02.2024

Olha Rozghon

Scientific and research institute of providing legal framework
for the innovative development of NALS of Ukraine, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6739-3927

WAYS TO PROTECT INFRINGED RIGHTS TO TECHNOLOGY: CIVIL AND ECONOMIC LAW ASPECTS

The article examines technology as an object of legal regulation and highlights the ways of protecting violated rights to technology. The article examines technology as an object of legal regulation and identifies the ways to protect infringed rights to technology. The novelty of the work lies in the author's identification of the specifics of the ways to protect infringed rights to technology within the framework of Civil and Economic law. The author proves that the concept of “technology” is widely used in the literature, but there are significant differences of opinion among scholars regarding its essence. The research has led to the conclusion that technology can be considered as an object of Civil and Economic law relations. The author points out that technology is not an object of intellectual property rights, since an exhaustive list

of intellectual property objects is provided in Article 420 of the Civil Code of Ukraine. However, the author notes that the object of technology may be objects of intellectual property rights (in particular, industrial property rights). It is determined that fixation and mediation of relations of an innovative nature by concluding a technology transfer agreement with certain conditions and requirements are necessary to ensure additional legal protection of the parties to a technology transfer agreement. The article emphasizes that the process of technology transfer and its transferred components are necessarily formalized through the conclusion of a technology transfer agreement. The author notes that since the essential terms of a technology transfer agreement include the parties' liability for breach of the agreement and the procedure for resolving disputes regarding the fulfillment of the agreement, in case of breach of the agreement, general remedies may be applied to protect the parties to contractual relations in the field of technology transfer. Moreover, within the framework of civil law relations, the most popular will be compensation for damages due to non-performance or improper performance of a technology transfer agreement. The author emphasizes that technology is an object of legal regulation, its individual components have the legal status of other objects of Civil law regulation, and therefore, in case of infringement of intellectual property rights to technology, both general and special remedies for protection of rights to technology are applicable.

Keywords: technology, protection of intellectual property rights, object of legal regulation, methods of protection of rights, contract, Civil law, Economic law.